

בכל אש יכול להשיגו שח'שתי
יורה גם למחלה ולרבע שנה
ישראלעדאקנין או ע"י הפאסט
יחטט וכל בוכהאחלבונג. —
יחטטו לשנה: בכל ארלות
יחטטו: 4 ר"ט. באוסחריא:
8: פלו' או"ו. בשאר ארלות:
18: פראנק 75 סאנטי' —

מכתב עתי בשפת עבר

לחוריינ' ולבשר ולחורות כל רבר הנדרש לאיש יהודי לדעת כאשר הוא' יהודי וחבר לחברת האדם

מ.ח. מאיר (ד"ר) לעהמאנן ע"י יחיאל ברי"ל י"ו

דֶּרֶךְ אֱמוּנָה בַּחֲרָתִי (תהלים קי"ט.)

1872

התרגיל

מֵאֵינֶנּוּ, רֵיחַ אֵר

 המורם מנדיבי עמנו באשכנו לעזרת אחינו העשוקים באיזמאעל עד היום ע"י "היזראליט" עולה 2000 פראנק ועוד לא כלו הנדיבים משלות

אל הקוראים ברו"פ

הקוראים הנכבדים ברוסיא ופאלען החפצים בהלכנו ידרשו
אחריו בכסף מחירו. במקום זאת הסוכן הכללי הרב המופלג מו"ה
ארי' לוב הלוי לעוונינסאחן בוילנא עפ"י האדרעססע הזאת :
(באותיות ושפת רוסיא) :

Herrn Leib Levinsohn Polezk Strasse Haus Gerschuni
in Wilna

גם כל מי מכם החפץ לאסוף את היזרעאליים בשפת אשכנז וחיל מאתי דו" לעהמאמן אשר יכיל בכל שבוע ערך ג' באנען, תוכלו להשיג אותו על הסדר מאת הסיכר הנז' מחירו לשנה 6 ר"ב לחצי שנה 3 ר"ב, ולרבע 1 ר"ב 50 קא"פ.

מאמר ראשי: ראשי ל"ב.

על דבר משפט הצדק ברומאניה. — דברי הימים. — רומאניה: יאססי. —
חדשות שונות. — מודעה ואזהרה. — הודעות. — מענה בקצרה.
כבוד הלבנון: אגרת הנחמה לרננו עיישון. — יבין שמועה. — שאלה בפי' העשיות
להרמז'ס. — ס' שלמות סופרים.
ירכתי לבנון: סירי. הענינה.*

רדחשי ל"ב

(ההמשך עכו' 34)

ומאוד יפלא בעיני עליך. נ"ר" יירידי אשר כלית המתך על המתברים בהלכות והגדרות שיתחדשו, ולמה טבלת את עטך ברמי נקיים אלו. וכי גם תיקון הזה דורשת העת לחסום גם מעומלי תורה במיץ אפים עד כי יגיעו וייעפו בה עד דכדוכה של נפש ובאהבתה ישנו תמיד, את מעט העונג הזה והי' זה שכרם עבור עמל נפשם כי מכל מחמדי' הזמן ותענוגיו ביתם ריקם. ואמר החכם: אין שמחה כהתרת הספיקות ואין עונג כמחדש דבר ומפיצו חוצה". לוא בהת' גם אתה יירידי לנרד שנה מעיניך כמוהם, לוא נסית גם אתה את עמלם ויגיעם כי אתה לא קנאת בהם ולא שחקת עליהם בשחוק מכאיב לב. ואם אולי אתה בענותיך הסתרת מפעליך, כסית את מעשיך כאשר מהשבתך ניכרת מתוך מכתבך הנכבד כי לא אכית הוכיר שמך עליו ולא רצית להנות מן כבוד חכמתך בעולם המותה — ההוכל צירלהם לעשות גם הם כמון? ואם חרה אפך גם על ספרי המשכילים שיתברכו מדי יום ביומו, חרשתי. ואולם באהבתך אותם תבסה על מרביתם

לאין קץ ותועלת, ומדוע? ספר נא ידירי את ספריהם נגד חברי הלוכות ואגדות המתחדשים, וראה מי מהם ירבה, מי מהם יפחך. ועוד היו פרים ורבים לולא הס"ע אשר ימעיטו חלק גדול מן חבוריהם. ומדוע לא גערת בהם, לבלי ירבו הבל הבלים, לבלי יתלו נרה לבלי ימלאו פיהם שחוק וקלות ראש דברי ענבים ורעות רוח? עליהם לא פצית פוך! ולמה לא תהא כהנת כפונדיקת? הלא גם אדונינו הקיסר החסיד יר"ה הקל המכס מן ספרים החדשים ורמי הדוהר נגד שאר דברים למען ירבה ההשכלה והמרע בארצו ולא הבדיל בין ספרי דת והלכה ובין שאר ספרים, ואך אתה הנך ירע להבדיל!!

ואשר התלוננת כי יעיקו מחברי הלכות על בני הדור ברוב חומרותיהם אשר יחדשו ויכבירו עול קשה וירבו עליהם עבשים, ואת אשר יחלם האחד בהלמו. ועשה השני על ידו בהקיץ. הנה! ידידי, ג"ר דבריך סותרין זה את זה, הנה בסופך העזות בנפשך כי כל יומיך גודלת על ברכי הרבנים, ואיך תענה בהם כי בהחבורים החדשים יוסיפו להביא חומרות על בני הדור? הלא ידעת דרך הרבנים, כי לא ישגיחו על חומרות החדשים ולא ימירו אלף חומרות חדשות נגד קולא א' הנוכרת בנושאי כלי השו"ע. ואם ישתמשו הרבנים בחיבורים החדשים לפרקים הוא רק למען מצוא איזה סברא חדשה להקל. וכל הרבנים יעמולו בכל מאמצי כחם להקל עול מעל הצביר. ובשגם כי המחברים בעצמם לא יוסיפו להביא חומרות כי יאמרו די לנו בראשונים, ורוב דרך מחברים החדשים בהלכות ואגדות רק לישא וליתן ולבאר דבר החמור וקשה ההבנה — א"כ איפא לא ירעו לי, א' יתנו בכל הררי ההשכלה ולא יעצרו מאומה בעדה. ואם נפש חכם בער ירשם בתלח בהם ובחלומותיהם, אל יאספו אותם אל בתיהם ויביא יריבם לחיזוק את אשר ימאנו, אך לא לחתום תעודה. ומה לזאת, ולחקיקן העת, וכי גם זאת דורשת העת: לגזור על משגילי הזמן שירבו ויוסיפו עשות ספרים אין קץ וכל העולה על רוח יחרת על לוח, ובעד שוני הלכות ואגדות יטגרו כל בתי הדפוס דיו ונייר? ותורה דכתיב בה ארוכה ארץ מדה מה תהא עליה? סלחה לי ידידי אולי הרביתי לדבר כה נגיד.

ובתוך דבריו זרקת חצים כאלו רעה עניך. באחיו הרבנים היושבים בעירות הגדולות אשר תרגלת על ברכיהם, אשר גם המה ידעו מן נועם העת ותענוגיה ולא ישימו לבם אל האמור במשנה דאבות הלא העידות בעצמך כי רבני העירות הקטנות ביתם ריקן, ונפשם יביאו לחמם, ויש הרבה מהם כי יסערו סעורת הערב פת חריבה במלח ונעורים אחריה כל הלילה כי לא משינה תצא תורה ודבר ד' מן תענוגי חוסן. ובתחתידש לחם הבקר, יתחדש לחם חדשים לבקרים מרירות צגון, עד כי

בעבותות השנאה ובכבלי הקנאה הארורה, ואלה שמותם: הרב אלטער בראנדעס, דוד גאלדשלעגער, אברהם פריימאן, ישראל ווייסמאן, וחיים דוד. מה נורא היה המראה הזה! לעינינו עומדים אנשים נענים פניהם כחש מרואי, נכחלים מאימת הדיינים, היושבים לפניהם לבושים בלבושי אכרים, נעים משמוע את האשמה אשר העמיסו עליהם השופטים באיומאעיל ופאקשאן. גם הנגב זילבערמאן הובא והוא איש בן ארבעה ועשרים שנה, אור פניו העזים לא נפלו, ועיניו מפיקות חוצפא ועוזות.

לפני זילבערמאן נקרא, כי בליל 26 לחודש דעצמבר התחבא בבית תפלת הנוצרים כל אותו הלילה, ויפתח את הארון אשר בו מונח כסף בית החפלה ויקח ממנו 112 דוקאטען שנמצאו בו, גם גנב אחד מהצלבים, ואחר מבלי קדשו בית התפלה, וכי עשה צרכיו בבית התפלה.

לפני ה' א' פריימאן חייט נקרא, כי הוא השיא את זילבערמאן העושה אותו במלאכתו לעשות הנבלה הזאת (והאשמה הזאת העמיסו גם על הארבעה יהודים האחרים). וכי נמצא תחת מפתו 20 דוקאטען מהוהב הנגב, וכי הוא ארש את בתו זילבערמאן. ואת ה' גאלדשלעגער האשימו כי הוא מצא פעם אחת את זילבערמאן ברחוב, ויחוק את ידיו לגנוב ולחלל בית תפלת הנוצרים, ובגלל הדבר הזה יקדש שמו בכל תפוצות ישראל, ועל הרב יהללהו שבע על פעולתו הטובה בכל כתבי העתים לישראל. ועל הרב השיאו עון אשמה כי כלי קדשו בית תפלת הנוצרים אשר נגנב זילבערמאן נמצא בבית הכסא של החצר הדרים בה ארבעים משפחות וגם הרב יושב שם; וכי בעת באו לאספו אל המשמר הכין פעמיו לברוח למולטשא בארץ מירקא.

הקובלנות האלה יסודן בהגדת הנגב זילבערמאן אשר הגיד לפני השופטים באיומאעיל, ואשר אחרי כן חזר מבריו הראשונים ונתן טעם לדבריו למה חזר והגיד.

מפי שלשה עדים שמעו השופטים כי ה' גאלדשלעגער לא יצא מפתח ביתו החוצה כל אותו היום אשר הנגב אמר עליו כי מצאהו בשוק והשיאהו לגנוב מבית תפלת הנוצרים.

אחרי הגדת העדים הנו', התורה הנגב זילבערמאן על עון מעלד לאמר כי הוא מדעתו עשה הנבלה הזאת ואיש לא השיאו לעשותה, כי לא ראה את ה' גאלדשלעגער ואת הרב, ורק בעבור שהשופטים ענוהו בעינים קשים, מלא שאלתם לאמר על החמשה היהודים האחרים כי המה השיאוהו; כי בהיותו ברוסיא המיר דתו בדת הנוצרים, והדבר אשר הניעהו לשוכם אל דת אבותיו הוא למען קחת לו לאשה את בת ווייסמאן אשר דבק לאהבה אותה במאד; כי רק בעבור זאת נגב את הכסף מבית התפלה למען הראות לאבי הבת כי יש לו כסף; כי בעת נתן השמונים דוקאטען להסתירם, אמר כי מצאם מציאה בשוק, וכי בראשונה הסמין הכלים שנגב באחת החורבות, ואחרי כן השליכם לבית הכסא מחצר בית הרב. סוף דבר אמר בפה מלא כי החמשה היהודים האחרים נקיים מכל אשמה, ורק הוא לבדו אשם.

החמשה יהודים האחרים אמרו בבכי כי לא ידעו שמץ דבר מהנגבה; וספרו את העינים אשר סבלו למען יאמרו כי גם המה אשמים. הקטגור מהממשלה אמר כי אמנם מצא את זילבערמאן אשם בהנגבה, ואולם בשאר היהודים — הוסיף לאמר — אף כי אנכי קטגור מהממשלה, לא מצאתי עון אשמה. וכי כלמה הכסה פני מראות כי השופטים באיומאעיל ופאקשאן שמו במאסר אנשים נקיים, ואח"כ הסב פניו אל השופטים היושבים למשפט וישיבם בשם האמת להוציא לאור משפט צדק לקראו דרור ליהודים החפים משפט. ויכירו וידעו כל יושבי תבל כי גם רומאניה על משפט צדק נוסדה, לא כאשר יאמר עליה באורופא, כי רומאניה תצא שנאה ואכזריות נגד בני דתות אחרות.

הסניגור אמר כי אך למותר לו ללמוד זכות על היהודים, כי יסוריהם אשר נשאו בבית האסורים זה שלשה חדשים, המה מליציהם הישרים. גם המליץ של הנגב זילבערמאן גם הוא עורר את השופטים המשבעים לשפוט בצדק למען הראות באורופא כי לא נכבה ברומאניה כל שביב סבלנות כהצעתה הבאה עליה באוני אורופא.

תמורוים פתם ומימיהם יגון, ועמלים בתורה מן הרחק ועליהם נאמר כי עליך הורגנו כל היום, כי אם פנו עורף אל תורת ד', אז גם הקטן שבהם אף בעשירות עתו אשר הקדיש לתורתו היה ביכולתו להגיע אל מעלת רופא, רוקח, מודר, סופר, כב"י ישימו נפשם בכפם וימירו את כל חמדות הזמן ומטעמיו על תורת אל חי. ומה גם טרם נעשו רבנים קימו די והותר המשנה האמור באבות, כי גם חלב אמם הקיאו, ואם כן ירדו למה תלמוד עניך על רבני עירות הגדולות צא וחשוב מי מרבני עירות הגדולות אשר לא שבע מקודם רעה ויגון בשבתו על כסא הוראה בעיר קטנה טרם בואו אל עיר גדולה צא וראה אם נמצא אף אחד מהם אשר לא הפקיר חייו ובריאות גופו על התורה כולמו קימו וקיבלו עליהם המאמר אדם כי ימות באהל, אין אחד מהם אשר אינו חולה ולא הותש כחו מעמל התורה, וגם אחרי שבתם בעירות הגדולות מה רבו מטרותם יומם ותעסקו בצרכי צבור ולילה שירה עמם ושימו לילות כימים, כי אם לא יגדרו שנה מעיניהם החכמה מאין תמצא מאין ישיבו לכל שואליהם דבר לרחוק ולקרוב. מה רבו מטרותיהם עד כי לא יספיקו לאכול בעתם, ויש יום אשר אין די להם בלילוע ריקם. ואם גם המה לא יתנו מן העולם באחרית ימיהם אי סוף המשנה באבות ואם אתה עושה כן אשריך וטוב לך אשריך בעוה"ז כו' וגם לולא יוכלו להתלחף כח ולחוק שאריות אילותם מי מהם יאזה למושב לו בעירות הגדולות לקבל עליו מטרות רבות ולישא יגון בסתר אהלו מן רוח הדוב החדש.

ידעתי נאמנה כי עיני המשכילים החדשים צרה בהרבנים, המה יסלפו דרכיהם ועל הרבנים יועץ לבותיהם. אך על מה ולמה? לא אדע. הלא הרבנים יאנקי-רדום, ישימו עצמם כאין רואים וכאין שומעים. כי אפך עליהם פיהם, רק איש לפתח אהלו בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאכל והי' כי יקמו והתהלכו בחוץ על משענתם ימחו דמעה מעל פניהם. לכל יכירום כי זועפים המה על עושי דשע, ומה יוכלו עשות כשם שמצוה לומר דבר הנשמע כך מצוה שלא לאמור דבר הכלתי נשמע וכי יאמינו בזה הרבנים וכי יושמאלו המשכילים מה להם ולמה עד מה כבודם לכלימה בעיניהם? והמשכילים וכל עדתם הנועדים על ד' והרבנים מה הם כי ולינו עליהם? (הסוף יבא)

על דבר משפט הצדק ברומאניה

בנומער הקודם העתקנו את דברי המכ"ע אל ציי. על דבר המשפט אשר הוצו השופטים המושבעים בבוצעו על החמשה יהודים באיומאעיל (ובתוכם רב העדה). בכונה מיוחדת העתקנו דברי המכ"ע הנו', למען הראוה כי גם האל ציי אשר נודע מאז כי לא יאהב את היהודים תכלית אהבה, גם הוא ראות בעמל משפט מעוקל לא יוכל.

ובזה הנני מעתיקים לפני קוראיו את דברי המכ"ע, ראם פא אשר ממנו נדע אל נכון דבר המשפט הזה לכל תוצאותיו:

שנים עשר אכרים המה הנכחרים ומשבעים להגיד דעתם אם היהודים החמשה הם אשמים בדבר הנגבה באיומאעיל כהצעתה הבאה עליהם, או לא; שנים עשר אכרים לוקחו מאחורי בקרם ועטרת שופטי צדק נתן על ראשם; שנים עשר אכרים, אשר לא ידעו קראו וכתוב בשפתם, אשר לא יבינו הדבר הבא לפניהם, אשר שגב מדעתם לדעת את כל המדובר בהענין אשר למענו נקראו — אנשים כאלה נבחרו להגיד בשבועה אם היהודים אשמים או לא! אך מה להם ולדעת, די להם אשר ידעו כי נקראו לחרוץ משפט על יהודים, ומשפט היהודים הלא כבר נחרץ משופטי ימי הבינים לאמר: היהודי אחת דתו להחרם.

אזרחי בוצעו הנאורים (!) גם המה באו לשמוע את תוצאות המשפט הזה, אך לא לבדם באו, כי איש איש מהם זה במקלו זה ברצועה שבידו, אלה נאספו המונים המונים בהיכל המשפט ועל היציע עמדו צפופים, גם איזה בני חיל הרוכבים באו לעצור בעד הנאספים הנכבדים (!) האלה לבלי יפרעו פרעות, לבלי יחללו במעלליהם את כבוד היכל המשפט. בפקודת הפרעזידענט הובאו אל היכל המשפט היהודים האסורים

ואולם חובה עלינו להודות, כי האשכנזים מאז כרתו אתנו ברית שלום אם אמנם לא יאבו לוותר על זכויותיהם שעל פי הברית, אבל כמו כן לא יעברו את הגבול אשר ברית השלום גבלה להם. גם אנחנו חנונו חוגרים שארית כהנו למלאות חובותינו. החלק הראשון מתשלומי כסף ענושים עם פרי השלשה מיליאורד. משנה אחת כבר שלמנו באין פוצה פה מצדנו, ולא דבר ריק הוא מאתנו. בנוגע לצבאות אשכנזים הנחתים עוד על אדמתנו אין פריץ וצווחה יוצאת בינינו. האמנם כי לפעמים דעותינו באיזה נקודה לא תשתוניה, אבל רחוק מאד כי השתנות הדעות תביא לידי ריב ומרדן. בנוגע להמחוזות אשר לקחה אשכנז מצרפת. אמת הדבר כי אנחנו מבארים הסעיף מברית השלום בנוגע לדבר הזה, לא כמו יחזו בו בברלין. אבל גם העקוב הזה שנינו משתדלים לעשותו למישור, ואלה אשר מרחוק ירחיקו מלחמה, אך לשוא יקנו כי הדבר הזה יהיה פוסר מי מריבה. והדבר הראשי אשר רבים אומרים כי מפריד בין אחותנו, הוא דבר הפרטים והחדשים בעניני צבאותינו. ואולם שגבה דעת מאתנו איך יכול איש לחשוב כי הנסיך ביסמארק מביט בעין רעה או כי יאמר לעצור בעדנו לבלי נשיב ונבנה הריסות צבאותינו. ומדוע הוחל עד היום להגיד כי רע עלינו המעשה הזה. הן הוא יודע מה פשנה אשר כל מעניניו להעמיד צבאותינו במצב נכון. הוא יודע כי עמלנו לא לריק היה. בדבר הזה. ואם החדש עד כה אין זאת רק כי יודע כמו כן אשר אנחנו לא נחשוב רעה על אשכנז. הוא יודע כי אנחנו המנוצחים לא עשינו יותר בהטבת מצב צבאותינו מאשר עשתה ותעש אשכנז המנוצחת. ואך מה הוא הדבר אשר יתן חתנו על השלום, הנה הוא רק המשא ומתן על דבר בטחון השלשה מיליאורד אשר תקח אשכנז מדינו ותוציא צבאותיה מארצנו לפני טועה המונבל. ובענינינו פלא הדבר איזה רוח עבר על אלה המעכירים את רוח בני האדם, להעית מראש מה יענה ומה יאמר הנסיך ביסמארק בעת יהודבר בהשאלה הזאת. היאומן כי יסופר שזה האיש ביסמארק אשר כל תפארתו היא כי יחשוב יותר מאשר ידבר, האיש הזה ישם כבר דבריו אשר ידבר בפה ארבע רמות הארץ?

אחרי כל האמת והדברים האלה קמו המשבעים ובאו בחדר המועצה. כל הנאספים לא הסתפקו כי המשבעים עד מהרה ישובו אל היכל המשפט ובפיה אחד יאמרו כי היהודים נקיים המה מפשע. אכן האכזרים האלה ישבו להתיעץ בחדר המועצה כשתי שעות, ובשובם להיכל המשפט ענו על השתי שאלות אשר נשאלו:

- (1) אם וילבערמאן חמא בפרצו בבית התפלה ויגנוב משם דיו.
- (2) אם החמשה יהודים (הנקובים למעלה בשמותם) אשמים על חוסם את ידי הגנב וילבערמאן לעשות הדבר הרע אשר עשה — על שתי השאלות האלה בפה אחד יחד כלם ענו: הן!

ועל פי משפט צדק הזה גורו שופטי הממשלה על הגנב וילבערמאן, לשאת עונו במאסר ועבודת פרך ששה שנים ועל החמשה יהודים שלש שנים, ועונש כסף חמשה ושלשים דוקאטען להכהן מכית התפלה באיומאעיל. עד הנה ספורי דברי המשפט הזה כפי שספר המכ"ע. רומ. פא. ואחרי התימו לספר יסב פניו אל פני הנסיך ברומאניה אשר הוא בהעז והחמשה שעל שכמו, וישא לעון החמשה יהודים אשר עברה ושנאה הרצון עליהם משפט קשה. ואולם אנחנו לא נאמין כי הנסיך יעשה כדבר הזה, לא מאשר לבבו פונה אל שונאי היהודים. ברומאניה, רק מאשר ידע כי שונאי היהודים הם גם שונאי אשר עצמו ממנו, והוא שמח על אשר יכול לשבת עוד על כסאו אם מעט ואם הרבה.

כפי שמודיעים מה"ע. ערכו צירי מלכי אורופא היושבים בבוקארעשט ביום 18 אפריל מיכתב מהא אל הנסיך קארל, ובו יאמרו, כי בגלל הדבר אשר השופטים הרשיעו את היהודים הצדיקים, והצדיקו את הרומאנים הרשעים, אין בטחון עוד ליהודים ברומאניה, ולכן החוב על הממשלות העורבות ערובה בעד רומאניה לעשות חובתם באופן אשר רומאניה תהיה ארץ חופש לכל בני הדתות השונות. ומי יתן כי הפעם ימלאו מלכי אורופא את אשר יבטיחו ציריהם בשמם.

דברי הימים

בעת אשר מכה"ע באשכנז לא יחדלו מתת דופי בהפאליטיק של צרפת בנוגע לאשכנז. מכ"ע הצרפתים ישמורו פיהם ולשונם, וביחוד אלה מהם אשר הממשלה תשים בכל עת דבריה בפה. והננו להעתיק לפני הקוראים את דברי מכ"ע Bien public הנודע שכל דבריו אשר ידבר ויודיע או יסתיר ויכחיד תחת לשונו, הנם נחתכים על פי עצת ה' שהוערם. מכה"ע הנו' יאמר: אין כל ספק אשר לא תכלה נפשנו באהבה הנסיך ביסמארק;

ירכתי לבנון

העזובה

נעמק לשפת ענר מס"ע, איזנאעליט

פרעדעריקא שבה מכית הרב אל בית מלונה אשר שם לנו הניסעים בחכרה; וחמצא את ה' לאדיטץ והאשה סקאפפ יושבים יחד. שניהם הביטו בפניה וניהם פערו כאל מלקוש אל אשר תבשרם וחספר להם. אכן פרעדעריקא החרשה ולא דברה דבר, כי לא קמה בה רוח הדבר. וחשב לה על הכסא וחשא קולה וחקר.

האם הרב החונף, שאל אותה ה' לאדיטץ, חסם לך את הגיהנם במאד?

אנכי לא מצאתי בזה רב חונף, ענתה פרעדעריקא בשאפה רוח לדבר, אנכי מצאתי בזה איש אשר ברוח שקט ונכון הודיע אותי חקי ותורת הרה, ובדבריו עמדו ראיתי לקח חלק בגורלי המר כמו עד נפשו נגע. ה' לאדיטץ אחרי חרקו כשניו שאל אותה: אם כן הגידה נא לי

איפה מה יש את לבבך לעשות?

אנכי אשאל אחרי אחד הכהנים מרת הפרוטסטנטים. אבל לא בזה, לא בזה!

אי לואת עוד היום אנחנו נוסעים מזה לעיר. ה'!

בעיר. ה'! הלכה לה פרעדעריקא אל הכהן הפרוטסטנטי המכהן בהקהלה, והוא קבל אותה כסבר פנים יפות; וגם אליו ספרה את מקרה קשה יומה; ולא כחדה תחת לשונה מהגיד לו מה הוא הדבר אשר בעבור חשקה נפשה להמיר דתה בדת הפרוטסטנטית. בראשונה פאן למלאות שאלתה, אך אחרי כן אמר לה כי חבוא אליו שנית אחר הצהרים. בין כה וכה בא ה' לאדיטץ גם הוא לבקר את הכהן בכיתו. והי כאשר באה פרעדעריקא שנית אל הכהן, אמר אליה כי יקוה אשר דת הנוצרים חכה שורש עמוק עמוק בלבה. וכי לא ישים לב אל חנוכה מנוער בדת היהדות, כי יודע אשר גבר חכם בעוז כה' לאדיטץ ישכיל לשרש מקרבה את הרגלה אשר נעשה לה בטבע שני. ולכן הנכילו את יום המחרת להביאה במסורת דת הנוצרים.

פרעדעריקא אשר בכל ימי מסעה לנה יחד בחרר אחד עם האשה סקאפפ, אמרה בלככה ללן חללה הזה בחדר מיוחד לכרה למען תתקנן

כבודם וכבוד ארצם, כמעט כלם יעצו עצה בעת אשר חיל אשכנז עשו מעשה, וע"כ לא הצליחו.

ביום 23 לחדש העבר יצאה אש בעיר Raon l'Elop (צרפת) ותאכל את כל הבאראקען אשר חיל אשכנז דרים בהם, שנבנו על הוצאות העיר במחיר 150,000 פראנק, ונראה אשר ירי אדם חלו בהתבערה הזאת, כי כאשר באו מכבי האש לכבות הישרפה, מצאו אשר נסתמו הצנורות המוליכות מים להבאראקען. אבל עד היום לא נודע מי הוא המבעיר את הבערה, ובלי ספק הצרפתים עשו זאת להחריד מנוחת אויביהם.

גראף ארנים (מלאך אשכנז בחצר ממשלת צרפת) כבר שב פאריזה, ועמו שבו למנוחתם כל הרוחות הסוערות עד כה לאמר: כי סכסוכים חדשים נולדו בין אשכנז ובין צרפת, והדבר אשר התמסמה הגראף ארנים בברלין ימים מספר, לקחו לאות על השערותם, גם התנבאו כי לא ישוב פאריזה במסע תבטוח ממשלת צרפת למעט בהוצאות צבאותיה.

עתה רבים אומרים כי הנסיך ביסמארק מלא את ידי מלאך אשכנז לשאת ולתת עם ממשלת צרפת על אופני תשלומי השלשה מיליאירד בשטרי במחון ולהוציא צבאות אשכנז מצרפת לפני מועד המנובל.

— המריבה בספרד תדמה להתנעשות ההר וועווף. כמו חשבו רבים אשר ההר וועווף לא ישקוט מזעפו, כן דמו אשר המורדים בספרד יום יום יוסיפו חיל ויחליפו כח. ואולם כפי הודעות כה"ע אשר לממשלת ספרד, הגה חרב חיל הצבא תאכל על ימין ועל שמאל בהמורדים, והנשואים ימלטו על נפשם בדרים ונקיפי הסלעים.

רומאניה

יאססי הגם שאול בנביאים! ככה יקראו קוראי הלכנון בקראם את דברי אלה, כי יאמרו הגם בדבר הלכה יעסוק הרוקסור? כי הדבר אשר אבוא לדבר אדותיו עתה, הוא ענין מילה. אך בדבר המצוה הזאת יש ענין הלכה וענין רפואה גם יחד. ואני בדבר הלכה לא אתערב, ולא אהיה מאלה אשר קמו ללמד דרכי רפואה אף כי גם שמך מהם יודע בל ידעו. והבא לדרוש ברבים ולהורות מים חמים לרפואה לא אוכל להתאפק להודיעו אנב אורחת, כי ימים רבים טרם באו דבריו במכתב עת נסנו בבית חולים את כח הרפואה אשר במים חמים למין לפי דעת הר"ר באק, ומצאנו כי טובים המה למלונמא במוצאי שבתות אך כח רפואה בשתייתן אין, יודע אנכי כי לא נאמנו דברי אלה אצל הכותב דרכי רפואה בהמניד כי כבר החליט לא אחת ולא שתיים, כי כל עדת הרופאים רמאים המה.

הפצה לעשות אותו הראוי לה בחלומה.

ותתן את ראשה כהכר אשר מראשותה ותישן בשלישית. בפעם הזאת חלמה: והנה היא באה בית אביה ואמא, ובשרם פתחה את פיה לביכס בצפרא טבא עד פתח ביתם, והנה אביה נתן בקולו עליה לאמר: צאי מזה אחרה ומכירה, הלא את חשים כון וקיקלן לראש הורד! הנה, מי יתן ולא ילתי בת כמותך!

ותפול לרגלי ותחבק את כרעיו ותאמר: אבי, הנני הפץ להיות בתך לעולם, לא אחפץ לסור מאחרי דחני, חלילה לי מהיות אחרת לפניך כל הימים. אך אתך יחד בקבורתך אנוח בשלום!

ואביה שמע לקולה ויאר פניו אליה ויקם ותחבק וינשק אותה, ויאמר אליה: בתי למען אשוב איראה פיך שם בצל שדי! גם אמא הבקא אותה באהבה עזה ותשק אותה.

אחרי החזיון הזה הקיצה פרעדעריקא בשלישיה, אך לא בשתי פעמים הראשונות. הפעם לא חדרה וחלומה לא בעתה, ועוד מלאו כל חדרי לבנה שמחה וחקוה. ותקם מעל מטתה והדליק את הנר ותבש בגדי המסע; ותרא כי כבר עברו ארבעה שעות אחר חצות הלילה, ועגלת הקטור אשר חסע מזה ראשונה חצא כשעה החמישית, ותמחר ותתן את בנדיה וכל חפציה באמתחותיה ושקיה, ואחר ישיבה וכתבה מכתב קטן אל האשה

באשכנז מביטים עתה בשבעה עינים על תוצאות הסכסוך שבין בריטאניה ובין אמעריקא בדבר הנזק אשר הגיע להאחרונה על ידי אנית אלבאמע". רובי כה"ע האשכנזים חפצים מאד אשר אמעריקא תזכה בהשפטה את בריטאניה. באמרם כי מדי תזכה אמעריקא כי בריטאניה תשיב לה את נזקה על ידי האלבאמע, במרם תמלא אמעריקא את אנויותיה בזהב בריטאניה להעבירה את האקיונס — תקרא אשכנז את אמעריקא למשפט כי תשיב היא לה את הנזק אשר הגיע לה במלחמה האחרונה ע"י צרכי המלחמה אשר מכרה אמעריקא להצרפתים, כי לולא עזרה אמעריקא להצרפתים בכלי נשק, היו מכרחים לבקש שלום מאשכנז אחרי סעדן ולמצער לפני פאריזה.

— סוף דבר, ממשלת צרפת רואה את עצמה לחוצה מדעת הקהל ומכל בני הצבא להוציא לאור את תוצאות הדרישה והחקירה של הקאמיסיון אשר הפקד לחקור אחרי הליכות שרי הצבא אשר הסגירו את הערים הבצורות אשר נסגרו בהם, ביד חיל אשכנז הצרים עליהן. וביותר שוקקה דעת הקהל לשמוע את אשר הביאה החקירה על אודות הליכות המארשאל באזענע אשר הוא עתה השעיר אשר ישא עליו כל האסון אשר קרה לצרפת. עתה נודע הדבר מדוע מאנה הממשלה עד כה להוציא לאור תוצאות החקירה הזאת. לא בעבור כי חפצה להציל את המארשאל באזענע מעון מעלו, רק לבלי התגר עם ממשלת אשכנז בעת הנוכחית אשר תכין עצמה לשאת ולתת עמה (עם אשכנז) בדבר תשלומי השלשה מיליאירד. בי בין הכתבים והעדים והראיה אשר יאשימו את באזענע נמצאו גם כתבים אשר הפרינץ פרידריך קארל חתליף עם באזענע להסגיר לו את מבצר מעטין, ואלה הכתבים אם יצאו לאור לא יתנו כבוד לממשלת אשכנז ויגדילו המשטמה בצרפת על האשכנזים. אבל קצרה יד הממשלה לעצור בדעת הקהל, וכבר הודיעה כי תבטל רצונה מפני רצון הקאמיסיון ורצון הלאום כלו. ראש הקאמיסיון דורש מאת הממשלה אשר תתרה גם בואת להלאום, לאסוף את באזענע אל המשמר ולהעמידו לפני משפט מלחמה. אולם ה' מהיערס עומד על דעתו לבלי יענש באזענע במרם ולכן צבאות אשכנז מעל אדמת צרפת.

כה"ע האשכנזים אשר לא יכלו להגדיל עון באזענע (כמובן) — גם המה לא יוכלו להכתיר האמת תחת לשונם, ויאמרו כי אך בואת חטא באזענע כי לא פרץ בין מחנה פרידריך קארל בעת אשר היה לאל ידו, ועד תחלת חדש ספטעמבר היה יכול בכל שעה לפרוץ לו דרך ולצאת מהמצור. ואולם — יאמרו כה"ע האשכנזים — לא רק באזענע חטא החטא הזה, כי כמעט כל שרי צבאות צרפת לא שמרו את העת המוכשרת להציל

עם נפשה במרם חצי כף רגלה ללכת באורח החדש; ותבקש מבעל המזון לתת לה כדור חדר אחד, וחצו על המשרת להביא אל החדר ההוא את חפציה וכליה, ואחרי שפכה לבה כמים בחפלה לה, עלתה אל המטה לנח. אבל המנוחה נדרה ממנה.

פעמים אין מספר נדמה לה כי אבותיה המחים עומדים נצבים עליה, ובעינים מפיקות עברה וועם יכישו כה. ואחרי המראות האלה אחזה התנומה שמורות עיניה. ותרא בחלומה את ימי נעוריה בבית אביה, ואת יום התגותה אשר בו אמרה לזבולון אישה: הנני לך לעולם! — וחקץ; חדרה גדולה נפלה עליה ופלצות אחוזה; קשר הנשואין אשר עשתה למרות הוריה היקרים, הקשר הזה אשר הוקירתהו מרצון אבותיה, אותה, במרם החרדה מכשח לבגוד בו בחפצה להתקשר עם אחר! הרעיון המחרד הזה לא נתן אותה לשכב על מטתה; כה עברה לה חצי הלילה בלי מנוחה. ותשכ לשכב שנית על מטתה, וגם בפעם הזאת מדי התנומה אחזה עיניה, וחלומות מנהילות חבעותהו. בחלומה: והנה היא קשורה לשני סוסי אש; בעדה האחד עומד הרב זיפק את הסוס לרוץ אחת אורח מורחה, ועל צדה האחר עומד הכהן הפרוטסטאנטי ויכה את הסוס למשוך אותה כחוקה מערבה. בחלומה הרגשה כי עוד מעט ותחצה לשמים; ותשא קולה ותקרא מרוב הכאב. ויהי כי הקיצה והנה חלום. אכן הוסיפה מכאוב, בהתבוננה כי את אשר היא

עברה, והילד מת בסגופים נוראים, כי המחלה הזאת מסוכנת היא מאוד לילדים רכים.

בשנה העברה נולד בן לאבגדור נגר עושה שלחנות, ולאבגדור לא היה בנים, לכן שמח מאוד כי גרלו נפל לו בנעמים, חדש ימים עבר וקראני לביתו לראות למה זה מאנה הרפא ערלתו ולתת לה רפואה, אחר הודעתיו כי דבקה מחלת הסיפילים בבנו, והיתי בעיניו כמתעתע. האיש חש ומהר לדרוש גם ברופאים אחרים, והחלישו גם המה כי סיפילים דבקה בבנו הקטן. עוד ראיתי כמה פעמים את הילד, עוד ידאב לבי גם עתה בזכרו את תונת לב אבותיו, אשר הוציאו כל כסף רכושם למלט את בנם אהובם, ולא עלתה בידם. אחר שנאכל כל עור האמה ונבקעו פצעים וחבורות על כל גופו, מת הילד בעננים קשים.

בעת ההיא ראיתי גם בבית יוסף סגדלר ילד חולה חלי סיפילים מחמת מילה, ומת גם הוא אחר שחי חיי עוני תשעה ירחים. בעוד שאני כותב זאת הובאו אלי שני ילדים רכים, האחד נרפא מחץ ערלתו אחר שמנה ימים, אחר איזה ימים נבקע בצד האמה פצע (שקורין שאנקיר) ועמד במקומו ששה שבועות, ונרפא גם הוא, ופקיעי הירכים נתפחו, מצדו האחד הפקעו נתהפך למוגלא, מצדו השני עודנו קשה כאבן. — והילד השני עוד פצע השאנקיר במקומו עומד, והפקיעי נתפחין.

אין כאן המקום להאריך בענין התחלות בחולי סיפילים, לכן אראה בקיצור את הדרך אשר עובר החולי מבן אדם לבן אדם: הכל יודעין שמי שנחלה בסיפילים נעשה למקור משחת לכל הסובבים אותו ולבניו אחריו, אשר נולדו לו בעוד שהוא טמא מומאט סיפילים. המחלה הזאת נתפשטה בימינו אלה בין כל מדרגות של חברת בני אדם, ומסמאת במגע היינו כשנוגע מוגלא מפצע או מחבורה של סיפילים (או לפעמים שאר ליחה מליחות הנוף כמו הרם) בעור איש אחר, והעור רך או נקלף קליפתו ונעשה כתיית. אז מקום הנגע נחלה, והליחה של מקום החולה הוה מטמאה גם היא במגע, לרב הליחה מן הכתית נכנס לרם מטמאה גם הדם טמאת סיפילים. ואז יאמרו הרופאים כי החולה סובל סיפילים כללית. דרך הסיפילים להסתיר זמן מה, קצר או ארוך, ולהתראה אחר זמן מה, אחר שכבר נרפא הנגע (הכתית) הראשון.

אם יש למוהל המוצץ דם הערלה, חבורה או כתית בפיו אשר יסודה בסיפילים או יוכל להיות (ולא דוקא) שהסיפילים עוברת מפיו המוהל על ערלת הנמול. לפעמים אבות הנמול ממאי סיפילים המת, והנחילו מטמאת לרם.

להאשה סקאפ לבקש ממנה דבר אחרי כי לא הועילה לו במסעה עם אשת הדר, וזולגן להשיג את רכושה וההון השמור לה: הרב לא אחר משלוח את המכתב אשר בא אליו, אל העוונה האומללה, למען תפקח עיניה ותראה לדעת איך ארבה עליה ועל רכושה.

כאשר כלחה פרעדעריקא לקרוא את המכתב ההוא, נפלה על פניה לארץ ותשא כפיה אל לבכה בכי ותודה לה' אשר החיש לה מפלש ובים צרה מטט אותה מירי האורבים אחריה. ואחרי כן שלחה מכתב אל העשיר בעיר פ. אשר בידו הפקידה הונה, וחצו עליו לתת להאשה סקאפ את הכסף אשר חשה בה' לאדיטץ להשיב לה עכור הוצאות דרכה, גם מלאה את ידי העשיר הנ' כי ישחלל לרצות ברצי כסף את האשה סקאפ, למען תחדל מהבא במשפט את ה' לאדיטץ. ויהי אחרי ימים אחרים בא אליה מכתב מאיש העשיר בעיר פ. ויכשרה כי האשה סקאפ היא שבעה דצון מהכסף אשר הושב לה עכור הוצאות דרכה, ותשא לה' לאדיטץ על שאר הכסף אשר דרשה ממנו כפללים.

(ההמשך יבא)

ואני כאחד מהם. ואולי שנה כבר את דעו בדבר הזה מיום אשר חלה את חלי החולי-רע, ודרש ברופאים הרמאים, ואחר שובו מחליו נתן תודותיו להם במכתב אשר בו ימים לא כבירים לפני זה, חרף וגרף אותם.

ראיתי בכבוד הלבנון איש עוסק בהלכות מילה וקם והחליש שמן המציצה אצל המילה עדיין לא קרה מקרה רע להילד הנמול. בקראי דבריו אלה אמרתי, זה נוגע בענין רפואה ולא בענין הלכה, ומה לך להתערב בדבר. לכן הציקתני רוח בטני להודיע גם דעתי בזה. אף כי גודל בקיאותי בהלכה לכל הפחות כבקיאת אלה בחכמת הרפואה המורים דרכיה ברבים, בכל זאת מאוד מאוד יראתי לנפשי לנגוע אף בקצה הקנה בדבר פן יקומו עלי אלה, אשר למדו תורה ולא דרך ארץ, ויפערו עלי פיהם כדרכם, ויחרפו ייגדפו אותי כנשים מוכרות פירות לפני חלונות בתי כנסיות בערי פולין, ויקראו אחרי מין ואפיקורוס ממזר ועם הארץ. על הכינויים האלה כבר העיר אחי הגדול ממני בששת מכתבים ילדו. מאז ועד עתה נמצא שם כינוי אחר אשר יוכלו לכתוב בו וזה: רעפארמער (מתקן) וזה אמת כי מתקן אני את דתי כשאר בני אדם. כי נודע לי על פי הנסיון, כי כולנו יחד מתקנים אנחנו. ואיש איש מתקן לפי העולה על רוחו. זה לפי דעתו זה לפי תאוותו, זה לפי מלאכתו וזה לפי מסחרו, והבדל ביניהם הוא, המתקן מצוות שבין אדם למקום נקרא רשע ופושע, והמתקן עבירות שבין אדם לחבירו, נקרא תם וישר ומצניע לכת. ואם יאמרו החכמים בעיניהם, איש המחלל שבת בפרהסיא דבריו לא יאמנו, על זה הגני מודה כי מתקן אנכי את השבת כמורם (באזהרה אחרת) הגני הולך בעגלה בשבת, וכותב פתקאות של רפואה בשבת, ומפס מורסא בשבת.

זה כארבע עשר שנה בהיותי רופא בבית החולים של טארנאפאל עיר בארץ גאליציעין, הגיד לי אחד מרעי, כי ראה הרבה ילדי עבריים שנחלו בחולי סיפילים: וונעריע, פראנצין, מחמת מילה. בראשונה לא נתתי אמון בדבריו, כי אמרתי יען כי סומר הוא, לכן רצוני להוציא דברנו רעה על מצות מילה אך לא ארכו הימים והנסיון הורני כי אמת ולא שקר דבריו. אך את אשר ראיתי בטארנאפאל כבר נשכח מזכרונות ברבות הימים, ואביא רק את אשר ראיתי פה יאסי מקרוב:

זה כארבעה שנים ראיתי בבית ברוך נגר עושה חביות, ילד אשר הובא מעיר ברונזא לדרוש אודותיו ברופאים, וזאת היתה מחלתו, מחץ החיתוך של הערלה כאן הרפא ימים רבים, אחר נתפחו הפקיעין של הירכים (שקורין בובאנין) ונעשו ברב הימים לצרירת טריה, דם הילד נטמא גם הוא מן המחלה, ואותותיה נראו גם בשאר האברים, הילד סבל עניים קשים ומרים עד שנעשה לשורח ולמשא לאמו, כמעט שנה תמימה

סקאפ וה' לאדיטץ, ואחר קראה למשרת בית המלון ותשקול על ידו את הכסף אשר עליה לשלם כמלון. וחצוה עליו להביא אותה ואת הפציה אל בית מסלת עגלת הקטור. אחר שעות אחדות והנה היא בבית הרב אשר שלשום באה אליו לשאול בעצתו.

אדוני, אמרה אליו, אמה התחלת בהסצוה בהדריכך אותי בעצה טובה, עתה אמה ברוך ה' אל נא העזבני וחמנני כי אוכל למלאות אחרי עצתך.

אחרי כן ספרה לה את כל חזיוני לבה ורוחה בלילה העבר. הרב יעץ אותה כי תחק לה חדר לשכת ככית אב אחד מכני ישראל בעיר הזאת, ובוה יעלה בחרו כל עמל ה' לאדיטץ והאשה סקאפ בבקשם אחריה. והיא שמעה לעצתו והעש כן.

הרב שלח מכתב לאחד ממיועזיו אשר לו בעיר פ. ודרש ממנו להודיעהו נאמנה דרכי ועלילות מצעדי ה' לאדיטץ והאשה סקאפ האורבים אחר העוונה הזאת.

ויהי אחרי שמנה ימים ויבא מכתב להרב ממיועזיו בעיר פ. ובו יודיע אותו כי האשה סקאפ הבאה את חמסה על ה' לאדיטץ לפני השופטים, על אשר קפץ ידו מחת לה את הכסף אשר הבטיח לה, ועל לא אבה להשיב לה את הכסף אשר הוציאה על מסעה בדרך; כי ה' לאדיטץ יאמר כי אין

מתו באש אשר הריק ההר, היו רובם מבני בריטאניה אשר העפילו לעלות אל ההר בעת התנועשו. סבת זעף ההר בפעם הזאת, עוד לא נודע לחוקרי הטבע, אבל מכ"ע "פאטערלאנד" בווייזן מתפאר כי בא בסוד ה' לעצת מדוע ישך עתה ההר אש חמתו יתר מאד, והוא כי בשנה הזאת רבו מאד אנשי בריטאניה לבא לתור את ההר הזה, ובאשר כי נכתם עין בריטאניה לפני ה' על אשר עזרה לגאריבאלדי בהצותו על העיר נעאפעל, מצא עתה מקום לשלם להבריטאנים החטאים בנפשותם בהיותם עולים על ההר הנשקף על פני נעאפעל.

מודעה ואזהרה

הנני מודיע ומוזהיר לכל מדפים ומוציא לאור מכתב עתי לבלי יוציא לאור שנית את הספורים (פעולליטאן) אשר באו בהיוראעליט והלבנון ומחם הרפסתי אח"כ בחוברת מיוחדת — בין בשפת אישכנו ובין בשפת אחרת, בין במדינות אישכנו בין בשאר מדינות. גם לאלה אשר כבר החלו להעתיק ולהדפיס הספורים הנזכרים בלי קחת רשות ממני — גם להם הנני מזהיר שלא יוסיפו להעתיק ולהדפיס.

אקוה כי אזהרתי זאת לברכה תספיק, ולא אצטרך להזהיר שנית ולהשווע לאזהרתי לא תאונה אליו רעה ח"ו — — —

מאיר (המכונה דר') לעהמאן חופק"ק מאננצא.

הודעות

הכינותי לי אותיות שונות ויפות למדי, גם מסדרי אותיות אימנים ועתה יש לאל ידי להדפיס בדפוסים גם לאחרים ולקבל עלי גם את ההנחת והנני נדרש לכל מי שירצה להדפיס ספר, להדפיס לו במקח השוה ועל צד היותר נאה ובמקום האפשרי אדעססע אלי:

J. Bril, Synagogen-strasse, 9, in Mainz, (Deutschland)

זאעבן איזט ערשיענען:

ספר חנוך לנערים

כולל הלכות ציצית ותפלין עם תרגום אישכנו

מאת

Simon Bamberger, Rabbiner in Fischach (bei Augsburg)
1/6 Th. — 17 1/2 kr. מחירו

זא בעציעה: פאן דעם פערפאזער, זא ווא דורך דעם בוכהאנדלונג דעם העירן
J. Kauffmann in Frankfurt a/m.

מענה בהצרה:

לידידנו נקא': זה האם עשה האלימפאלסקי אשר אשזו דורשז אחריו, כדע לנו בשניו השם, כי נקרא פה: עשה נקרא ועתה לילד עיר ויילנה. הסך אשר הפקיד גידי לקח לידו ביום 18 סאלץ העבר באשרו כי הוא ניסב לביתו. — לח"ו וויגד' בסלח': עכשנו מ"א ניסן קנלנו, אהל זה שאלה שבעה שנועות לפני עכשנו הנו' בלידוף נכתנו לעניי פרס, לא קנלנו, גם עכשנו להרי"ם עוד לא קנלנו. עשערי יראו אור נעועדס. — לידיד' חשד'ה נול': כן מעשה כאשר דננה, וס' חגרות הרע"ה תקנל. נכל חפץ נכנו קנל חדאט שנות שאר תעתיק עש"ע הרוסיס. — להד"ר ליבניץ. בסרעלניק: קנלנו העשרה דר"כ לטונת עניי פרס אשר נאשזו על ידו עשעלנדיס האלה: עשנו 1 דר"כ, סר' יונה הכהן קאשלאן 2 דר"כ, עשעלנו ר' חנהס פתס 1 דר"כ, סר' שוואל דוד בר' ששעון 1 דר"כ, סר' עשה יהושע הוואויטן 1 דר"כ, סר' דוד יוסף נרע"ק הלוי 50 קא"פ, סר' חיים כחשן. בר"י זוסעלן 18 קא"פ, סר' שרגא פינגס טייטעלנאס 1 דר"כ, סר' פין בר' חנהס 1 דר"כ, סר' עשה בר' מאיר חילנערג 1 דר"כ, נכנות קענות 32 קא"פ. ונה הכנו להנטיחהו לתת עקוס לשאשרו באחד הנו' הקדונים. לידיד' הרה"ג העני"ע: קנלנו שאשרו הנכנד ויראה אור נקרונו ככל אשר נקא נאחשנו.

יוצא חלציהם והמהול מוצץ דמו הטמא לפיו ונחלה בספילים ונעשה בשוגג מקור משחת לשאר ילדים הבאים אל המילה. — הדברים האלה אינם לא השערה בעלמא ולא אסמכתא רק בדוקים ומנוסים פעמים אין קץ ע"י הנסיון היומי.

אנב אורחה אביא סכנות אשר ראיתי אצל המילה, שאינן עולות למוהלים שאינם מהירים במלכתם.

ביום החלידע מת איש חייט והשאיר אחריו אשתו הרה ללדת. ויהי ביום הג עצרת והנה נקראתי לבוא חיש מהר לבית האלמנה היולדת לראות את בנה הנימול כי אסון קרוהו מחמת המילה, ראיתי כי מלבר עוד הערלה חלק גדול מכיס האשכים נגזו והאשכים (בעי דכורה) יצאו מכיסם ותלו לחוץ, ויכתי הפצע תפתי זה לזה, הפצע נרפא והילד נצל.

פעם אחת נקראתי לאשה מבכירה, כי היתה בסכנה גדולה, יען כי חלק משליתה נשאר ברחמה תשעה עשר יום, אחר שהוצאתי השוליה לחוץ עצרתי את זיבת הדם, הראו לי גם את בנה אשר מחץ ערלתו מאחר להרפא, וראיתי כי מלבר עוד הערלה גם כל העור המכסה גיד האמה נכרת. ימים רבים עברו עד אשר נרפא המחץ לגמרי.

זה ימים לא כבירים רפאתי נער שוכב בקדחת של מהומה (שמורין טיפוס) בו בעת ילדה אמו בין זכר, ביום המילה באתי לבקר את החולה כתמול שלשום, והראו לי אז גם הילד הנימול, כי חלק מעור הכיס נגזו עם הערלה, אחר איזה ימים נטפל לו גם העיפוש (בראנד) במקום החיתוך אך הילד נרפא ושב לאיתנו.

פעמים רבות ראיתי, כי איזה שעות אחר המילה נוה הדם מן מחץ המילה בתוקף, והנימול הגיע לפעמים עד שערי מות.

דר ליפע

ידידי אם תמצא במכתבי דבר שלא ישר בעיניך אל תיגע בו למטוב ועד רע, רשום בשולי הגליון את דעתך, ואתה את נפשך הצלה, כי אחריות דברי עלי. —

(הערת המ"ל) לאאתה ידידי הנך הרופא הראשון אשר העידות כי מחלת המוצץ נדבקת לפעמים בילד הרך הנימול. ובאשכנו כבר בטלה הממשלה את המציצה, ועוד יותר מזה כי אין למול פה אם לא יהיה רופא מומחה עומד על גבי המוחל. ואולם ידענו גם זאת אשר בדורות הראשונים לא מתו ילדים מחמת מילה, ר"ל מחמת מחלת המוחל שנדבקה בו. ועוד היום בארצות המזרח ובארצות הרוסא ופאלען, אשר רובי המוהלים הם חלמירי חכמים ויראי ה', — שם לא תאונה רעה להילד הנימול באופן אשר נוכל לתלות כי מחלת המוחל והמוצץ דבקה בו. ומה טוב ונכון לתקן באלה המקומות אשר ידי מורי התורה עוד חזקה, כי ישגיחו אשר המוהלים יהיו בעלי אשה ואין צ"ל שיהיו יראי ה' ושוברי מצות, ולמה מרבים ההשגחה על השוחטים, ומן המוהלים יעלימו עין?

חדשות שונות

מודיעים מלאנדאן ביום 2 לחדש הזה מהאי צאנציבאר, כי בחמשה עשר לחדש העבר, נפל "ארקאן" משמים והשקיע במצולת הים 150 אניות, וחלק גדול מהעיר שעל האי היה למעי מפלה. חנוך עולה בסך הכל שני מיליאן פונד שטערלינג. — מודיעים ביד הטעלגראף מאיומיר (מירקיא) כי ביום הראשון לחדש הזה, התנפלו היושבים בעיר הזאת על היהודים להוים ולאבדם, בהתעוללם עליהם כפעם בפעם לאמר כי גנבו מהם ילד אחד לקחת דמו. אכן בני הצבא לא נתנום לבצע חפצם, ואיזה אנשים (ממי?) נהרגו ונפצעו. — על דבר ההר וועוזף (במסיבי נעאפעל) אשר הורענו בנ"ה הקודם, כי פתח לוועו ביום 26 לחדש העבר והמטיר מפיו גחלי אש אשר לא נראה כזה בכל משך המאה הנוכחית, — מודיעים עתה כה"ע כי כבר נח מועפו כמעט, ואין די מלים לתאר את כל המחזה האיומה אשר נראתה בהר ומסיביו עד נעאפעל, השמים לבשו קדרות איזה פרסאות סביבו סתירות העשו, והמטר אשר ירד על הארץ באלה הימים שמה היה מעורב בהאפר אשר נזרק מההר לנבחי שמים. המאתים והמשה ועשרים איש אשר

בבזד הקבני

לדעת הקבני ומיך לקבין אקרי בינה (שלי א).

א"ר שפען בן לקיש שני מ"ח הכותין זה לא בהלכה הקב"ה עקשין לכן שחטור זה נדברו יראי ה' וגו' ואין דבור אלא נחת (שבת ס"ג).

נומער לה

שנה שמינית

אגרת הנחמה לרבינו מיימון ז"ל

(המשך ס"ב: 34)

ואלו המה פירושי המילות המחבטים בהפלה עליו השלום על פי פירושי הרבנים אשר קבלו מהנביאים והמה קבלו מהלויים הדון כל בני אדם עליו השלום.

וספר לנו: כי זאת ההפלה אשר ההפלה בעדנו הוא היה היוהר יקר ונכבד כנאמר הפלה למשה איש האלהים ר"ל האיש המיוחד לאלקים והעלה ולא היה כמוהו בעולמו וזהו. וכל נביא אשר קם אחריו והיה נפרד בדורו במדה מן המדות היה נקרא איש אלקים, והמה עשרה ראשון להם היה הדון כל בני אדם והאחרון אליהו ז"ל ואלו הן משה אלקנה שמואל דוד שמעיה עדוהו אלישע מייכה חנוך אליהו.

אמר: ה' מעון אלה היית לנו בדור ודור ופירושו: אלה אלקים אלה מעונינו אשר אהנו בצורחים אלינו בכל דור ודור כאשר נשנינו ונגלינו בין שונאנו ונחשדנו עלינו חדושים, ואין לנו מלך שיהיה אהנו, ולא מורה שיוצאנו, ולא מוצר שצנרנו, ולא מנוס שנוס אלינו, ולא חיל שנגלל בהם, ולא מנוח, ואין לנו כח אפילו לדבר אך נכרחים מכל החבולה, והגלות ההרשנו עד אשר לא נוכל לדבר ולהשיב ואהנו מחרישים, כאלו היינו אלמים לא נוכל לדבר, כאשר ספר דוד עה"פ: ואני כחרש לא אשמע וכאלם לא יפתח פיו ואני כאיש אשר לא שומע. וכאשר נכרה ההקוה ונמרה ההחבולה אין מנוס אלא אליך נקרא והשיע ונלעך והענה ואלה הוא המעון כאמר מעון אלה היית. וההחיל לספר הכבה המחייבת לקבלת ההפלה והמה החשבה והכניעה והדווי לאלקים והעלה וההנוס ואז יושע וכאשר ידע אלקים כי אהנו נהטא וינלחנו היך הרע אשר יצא לכל בשר, נזר לקבל החשבה בטרם יציר האדם עם השבעה דברים אשר גזרם בטרם ברא העולם, כי בראשנה ברא החורה ולאחרונה משיח בן דוד ועל כולם החשבה כי היא הקנה העולם והוה אשר בן הנביא עה"פ [משה].

ואח"כ ספר מוצג הגלות וההפלה עלינו בעצורו ואמר: בטרם הרים ידו ותחולל ארץ והבל ומעולם ועד עולם אלה אל השב אנוס עד דכא והאמר שובו בני אדם, פירושו: בטרם נהחדשו ההרים ונברא הארץ ובטרם שנברא העולם ואחרי שנברא בטרם המליחות ואחרי המליחות גזר החשבה והאמר שובו בני אדם.

וכאשר שצנו היה החשבה כי זה אשר התחייב אורך השארתנו בגלות. כי אלק שנים צעיניך הוא מעט אך חללינו הוא רב וארך עלינו זה אשר צעיניך הוא קצר, כי אלק שנים צעיניך כיום אהמול כי יעבור ואשמורה גלילה, פירושו: כי אלק שנים חללך כיום אהמ אשר עבר או כאשמורה מהלילה אשר היא גליה. ואהנו באורך הגלות כאשר נשלים קלו היה כאיש יסן אשמורה מאשמורות הלילה ואח"כ נעיר, ועם כל האורך אשר זרם עלינו בורם מים ואח"כ חדל לזרום היה כאלו לא היה.

אמר, זרמנום שיה יהיו, זרמנום הוא משרש זרם אשר הוא שך מים רבים, וזה נמשלו האומות בורם מים כאמר, בורם בור, בורם מים כצירים שוטפים, ואמר, לאומים כשאון מים כצירים, פירושו: האומות אשר יקבלו על ישראל יבאון עליהם כשאון מים כצירים לפני

גשם שוטף ועם כל שאנו זרמנו כבד ימלטו ממנו מקומות וישארו מקומות הרמים בהבנינים או היוהר חלש מהדברים אשר אף כי החריב החומות והולך האבנים והראה היוהר חלש מכל נשאר בן הגלות יחריב וייבש ויקח לו כל בית גדול ועושר רב ויושיע אלקים אומות החלשה ברחמים ולא ישתפס הזרם וכאשר יהמו גלי ים הגלות ישקוטם אלקים או אם יכסונו וישטפונו עד אשר לא יראה לנו מקום הוא אשר ישקוט גלי ים הגלות. הלא תראה הגלים הנשואים מן הים עד כי נשחר מריהם ועלה שאונם וחוק המינים, ותדמה אם הגיעו על האמה תכסה אותה ותטבע ואם ילאו לחוף יחריבו ואלה רואה אהנו כי נשברו ואחרים יודעים אחרים איש בעקב רעהו תמיד לא יחדלו והוא יתעלה ינלחם והאחרים בצויו שלא יעברו גבולם אשר הגביל להם—בן יקומו גלי הלחות בגלות והאמר עתה לא תהיה תשועה לאחד והנה תראה כי נחלשו מאלקים [אלו הלחות] והשקטם ונשענו מהם ואמר דוד עה"פ ציה משכיח שאון ימים שאון גליהם והמון לאומים ופירושו אלה הוא אשר תשקטם שאון ימים ושאון גליהם ושאון לאומים כאשר ישאנו על ישראל ואחרי כי ישלם זמן הגלות עם ארבו זרמו זרמם ונכרתו כאלו היו שינה וישנו כנאמר השליח [משה] זרמנום שינה יהיו צבקר כחזיר יחלוק ופירושו אשר האיר צקר הגאולה אשר ברא לנו אחרי חשך ליל הגלות וכן דמה הגלות לחשך הלילה וצקר השועה כמו שיראה מעט מעט וירוח הנפש הכואפת באפילת הלילה וכמו אדם אשר העה במדבר כעור וחשך הלילה עליו ויולך דואג לכל מקרה רעה שיקרה אם נלגו רגליו ובא החשך יפחד אולי יפול בעמק או בחוף מים ולא ידע מקום שיפול ואם ינלל בהליכה לא יהיה בטוח מחיות רעות אשר ישאנו עליו או להטים אשר יארכו על הדקדק ואף יכאב נפשו וידאג לבו והלילה יארך עד אשר יאיר השחר ויהגלה האור ואז יבטח נפשו מעט מעט עד אשר ימלא האור ויעלה השמש ויאיר כל העולם ויבטל הלחך ועיניו יצקרו ויראה איך חיה הליכה והיכן ילך, ואמר דוד דומה לזה: בערב ילן צבי ולבקר רנה ואמר וכאור צקר ירח שמש, וכאשר יאיר יום ישועהינו ירח שמש מלכותנו, וזהו הצמיחנו ישעיה: ורח צחק אור, ואמר אחר: ורחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בנפשים ויאלחם ופשהם כעגלי מרבך. וכאשר יאיר לנו אור שלם יקנאו עלינו האומות ויבואו עלינו כמו שספר: ואשפתי את כל הגוים למלחמה, והיא מלחמת גוג ומגוג והלויים אליה אשר ספרו ממנה כל הנביאים, כי לא היה נביא אשר לא העיר עליה וכאשר יקנאו בנו ועל אורינו נדאג מאד משאונם ואז יכלה אלהים את גדולתם והיו כלא היו, וימשל אלקים זה לשינה אשר ישן הרעב ויחלום כי הוא אובל ושבע או כי יבא למה ויחלום כי שחה והוא הקץ והנה הוא רעב ולמה כאשר היה כן יהיו האומות רואים את העיר אשר הקיפוה כל האומות ויחפזו לצלעו ואהנו צחוכה וכבר נכבשה העיר וישבו חלי וישבים [כמבואר זכריה י"ד א'] וזה העת יקוף אלקים ויכעם כאמר יתעלה [יחזקאל ל"ט י"ח] העלה חמתי באפי וירעיש רעש גדול ונהרסו ההרים וגפלו המדברות וכל חומה הפול לארץ [כמבואר שם ושם כ'] וימוחו הבהמות מהרעש וירעשו דני הים ויברחו וילא קול מאת ה' חרב איש ברעהו [כמבואר שם ושם כ"א] ויפלו ראשיהם ויפלו פגריהם ויאבדו הבהמות ורוביהם ימך בשרם ועיניו המקנה בחוריהן ולשונם חמק בפייהם ויהיה נראה ואינו רואה [לקוח מחבריה י"ד י"ב]

קלפה לה היו לה ארבעין בעשרין ע"ש, ביאורו, כי בימי נביאים הראשונים שלא היה קץ לרוחב בית לבבם, או לא היה גם לאורה שלמדו מדה וצבול וקץ, אף מפאת המשיג, ולכן לא פירשו מדה דוד ואיוב, ובימי יחזקאל גברה השכחה מעט, ולמוד ההלכות האחרונות משכחות הלמוד הראשונות ובשחזור על הראשונות נעלמו או האחרונות, ונדמיה החורה או מפאת המשיג [לא מפאת עזמה שאין לה קץ] למעלה בחובה פנים ואחור שבטעה שמונחה לפניו איננו רואה רק כל אחד, ובשפופכה לראות ולעצת מ"ש בלד השני, או נכסה ממנו הלד הראשון, ובטעה נגלה זה נכסה, ועב"ז לא ניתן מדה לרוחב לבבם, ואולם בימי זכריה שהיה מהנביאים האחרונים נחמטו ההלכות ביושר, עד כי בא ענינה של חורה בצבול ומדה לפי המשיג, ועוד ראה אותה כשהיא עפה כפולה, והוא משל להגיד שיש בה פנימיות סהרי חורה וחוליותיה והן הנגלות, ככל דבר השכל ועפוי שיש בו חור וחילון, ואינו יכול להביט מה שבתוכו עד שיפתחנו, כן נמלאו או רבים שלא השיגו פנימיות וס"ה, והיו להם כספר החסום, ומעילה עפה, וראה אותה עוד כחובה פנים ואחור כמו שראה יחזקאל, לומר שאף הנגלות לא היו כולם גלויים וידועים להם כאלה רק שלא משכחות אלו, ולזה מ"י שבה בינתו מעט, משל ענינו בידועה חורה למעלה עפה, לומר ששעלמו ממנו סתריה ופנימיותה, ובחובה פנים ואחור לומר שלא חפס זכרנו אף ידיעת הנגלות כאלה אך מ"י שלבו ובינתו רחבה, וחברנו חוק, או יודע אם כולה ועפעפו יישרו נגדו לראות כל הנגלות כאלה, גם מבין סתריה, והרי היא לעיניו קלופה ופשוטה, והנה מובאר שם מדה, כשהיא פתוחה וקלופה ארבעין בעשרין, ובשכחה כפולה ואינה קלופה מדה או עשר בעשרין, והיינו דקאמר לבן של ראשונים] אף מעת זמן ביה שני שפחתה כה המשיג ניתן קלפה] שריותה כל החורה ערוכה בזכרונם ופנימיותה שמורה בלבבם מדה חורה בינתם או כפתחו של אולם, שהוא ארבעין בעשרין, כמעילה שראה זכריה פשוטה וקלופה, ושל אחרונים שנתמעטו ההלכות והידועות הן כפתחו של היכל עשר בעשרין כמעילה עפה וכמדה, וכאמר.

יחפס במוה"ר אהרן זללה"ה הע"ה

שאלה בפ' המשניות להרמב"ם

הן מדי עברי דבר קרימ מחליב היושבה על נהר דניפרא שאלנו כ' יד"ג ומחליב הרב הישיב המפורסם בח' הגדול בחממה ומדעים, ב' מוה' חיים יהודה ליב חיינעש ש' ביאור פ' המשניות להר"מ ז"ל, במס' פס' פ' משנה ד' ביאור מלות, וכאלו יודק זה אשר לפניו ויעשה לו חסותה ממה שקדם לו אצלה מן האחת "אשר הדברים מותרים ואינם מובנים ואחרי כל הדברים שנדברו והותנו בזה הסוג שדעתנו להקריבהו על מוצת הלבנון לבקש את כבוד הרבנים החכמים המפורסמים הגדולים, ה"ה הג' הגדיב מוה' נחלי היין דיינבורג וה"ה הג' ב"צ ש' מפא"ר שיינבו, נ"ה להעתיק הדברי הנאמרים בזה בכתב עברי לרבינו הר"מ ז"ל, כן נחלה פנינו ואת כל גדולי ארצו הלבנון החכמים להודיע אותנו ביאור הדברים אשר שפה אחת חבון לעד, ובדעתנו יעלה לראש משביר כנה"ר וכנפס הגוטה אליהם כנהר שלום.

דוד מעבלי בן איש אפרתי מהראדאק דווישעפסק

השגנו בימים האלה ספר "מלחמת סופרים הסכלכל בקורת נאמנה על אדות ספר המפתח. גם נושא מדברותיו על חיוני העת הזאת" מאת הרב הנודע לשם תפארת מוה' ישראל דוד מיללל ער נ"י. כמו דאבה נפשנו עת פתחנו את ספר המפתח, כן רחב לבבנו כאשר עברנו משער לשער בס' מלחמת סופרים הנז' מצאנו ראינו בו דברים טובים ונאמנים. ספרים כאלה ירבו בהולשעראשור העברית! וראוי לכל חובב ספרותנו לאסוף הספר הזה אל ביתו, הנהו נמצא לקנות ביד ר' נחמי משערנאוויטץ סובן העברייאנבי בק"ק ווארשא. דס"ל

מכתבים או משות-סוף ישולח אלינו (רק חפ"ש) על האדרעססע הזאת: An die Redaction des Jsrailit (hebräisch Ausgabe), in MAINZ. (Deutschland)

התפרס ונתגלה על ידי כל הנביאים כי המה כעשז אשר נראו פרחיו ואח"כ בזמן קצר יבש וכונה כל זה נגלה בדבור אחד: בבקר כהאיר יחלוף ובה הלשון בעלמו נבא חלקים ואמר שיהיו האמונות כעשז. אמנם אין כעשז הארץ אשר לה עקרים וענפים ואדמה רפופה ואף כי אין לו קיום עכ"פ יש לו עקרים וענפים ואדמה רפופה אמנם יהיו כעשז אשר על הגג אשר אין לו עקרים אשר יתפסמו ולא אדמה אשר הגדלו אך יבול חיבק יבש חיבק לא יגדל ולא יעשה פרי אמר יהיו כהאיר גוה שקדמה שלף יבש [ההלים קכ"ט ה'] ר"ל קודם שילא וילמח מהחיק שלו יתבשר ואח"כ ההנבא חלקים יתעלה על ישיה בזה הלשון בעלמו אחרי זה, אמר [ישיה מ' ט'] קול אומר קרא ואומר מה אקרא כל הבשר חליר יבש חליר וכל חסדם כליך הסדה נבל לך ודבר חלקינו יקום לעלים פירוש הדברים קול אומר אלי קרא ואמרת מה אקרא אמר אמור כי כל בשר אללי כעשז וכל חסדם ומועיהם הטובים במחשבותיהם כליך הסדה אשר לא יעשה מומנו אוכל ולא זרע והרעה אותה נאים כרגע ולא יתקיימו וחיבש עשציהם ויפלו פרחיהם אבל דבר חלקים ויעודיו יקומו לעולם. על הר נבוא עלי לך מבשרת ליון הרימו בזה קולך מבשרת יושלים הרימו אל חוראיו אמרי לערי יהודה הנה חלקיכם, ואמר בזונה ההפלה בבקר יודך וחלקך ולערב ימוול יבש ובה יהיה כי ימהרו בבקר להלחם אחנו ויחשיך חלקים את היום כאמרו יום חשך ואפלה יום עין וערפל ואמר יהיה לא יום ולא לילה כאמרו והיה יום אחד הוא יודע לה' לא יום ולא לילה ויכסה הארץ בחשך ואפילה כאמרו כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאומים, והמה ילמנו אתנו והיה מלחמה לה' בזה בחי היום ויחברו כולם וכאשר יגיע הערב יאיר היום כאמרו ועליך יורה ה' ומוה אמר והיה לעת ערב יהיה אור כי כאשר יהיה הערב לא יאיר בזה בעל רוח כאשר התפלל הנביא הראשון לערב ימוול יבש וכאשר ספר זה כלנו מה שהיה ומה שהיה.

(החמשך יבא)

ביין שמועה

(הסוף ט"ו 32)

הראיה לדעת קורא משכיל אין צדוק לב, יהיו הרכבים אשר נמלאו בדמ"ל למישר, ואף עינינו כהוה מלהביט ביוזאדס, ועלינו לעמוד ולבטח להשכיל קלות דרכיהם הנבואות, בעזר הור. וזמה שהתחלתי ביקרה דברי הרמב"ם ז"ל בהקדמתו לפס"ה, זו חסיים דברי, וז"ל שם עוד, והבנינו ז"ל אע"פ שהיו להם מן החלואה ללמוד, וטוב הרעיון והגישה, והצרת החסידים הנכבדים, והרחקת העולם בכל מה שיש בו היו מיתוסים החסרון לנפשו, כשהם מעריכים נפשות לפי מה שקדם אחס, והוא מה שאמרו (עירובין כ"ג), לבן של ראשונים כפתחו של אולם ושל אחרונים כפתחו של היכל ואנו כמלא נקב מחט סדקיה, וכש"ל אהנו שהחממה נעדרה מאתנו, ונשפטנו בארבעה דברים, בחולשת השכל, וחוק החלואה, ועללות בבקשה החממה, והחריזות בצלע העולם ארבעה שפטיו הרעים ואף לא נשמך החסר לנפשותנו, כשנערוך אותה אליהם עוד, אכן מה נענה אצתריה, אין לנו פה להגיד ולהביט ריחוק מלבינו וספלה ערבנו אף נגד הרמב"ם, ואף יהיו לנו מלה להרים ראש, רעם גבורה מו"ל להחבוק, ומכש"ל להענין לשאל דבריהם על מאוני שכלנו המלער ולשקול אותם לאמר שמועה זו נאה וזו אינה נאה? והדברים ארוכים יכילו מאמר בפ"ע ואין עת האספו פה, ואשלים דברי ביאור המאמר הסמוך שהביא הרמב"ם ז"ל שאמר ר' יוחנן לבן של ראשונים כפתחו של אולם ושל אחרונים כפתחו של היכל שלא במקרה הפס ר"י בלשון אלה שם החלואים וכוננו בזה לדעת, ע"פ מה שמבאר [שם כ"א] דרש מרי בר מר מ"ד לכל הבלה רליתי קן רחבה מלוך מאלד דבר זה [מדת חושב"ס רש"י] אמרו דוד ולא פירשו ש' לכל הבלה רליתי קן רחבה מלוך מאלד, אמרו חייב ולא פירשו דכתיב ארוכה מאלך מאלך מדה ורחבה מני ים, אמרו יחזקאל ולא פירשו דכתיב ויפרש אותה לפני והיא כחובה פנים ואחור כו' עד שבה זכריה בן עדו ופירשו דכתיב ויאמר אלי מה אקרא רואה אומר אני רואה מעילה עפה ארכה עשרים באמה ורחבה עשר באמה, וכי פשטה לה היו לה עשרין בעשרין וכחוב והנה היא כחובה פנים ואחור וכי